

КУЛТУРЕН НАСТАН СО СИЛА НА КАТАРЗА

(Повод: Македонска енциклопедија, МАНУ 2009)

До очекавме книга, која како именка за монументална цврста градба ќе може да врзе за себе недоброј придавки што ќе ја доразубават... дочекавме книга на која заеднички ќе треба да и се радуваме, книга со наслов - Македонска енциклопедија, неопходно помагало за нашиот врвез низ историјата, книга-конпендиум и книга - ориентир, универзално видело што ќе ни го осветлува патот низ многуте мрачни тунели на времињата низ кои долго и долго сме се провирале и уште и уште ќе минуваме, затоа што бескрајот на светов наш така наложува. Истовремено се здобивме со општополезна (вековита и лековита) настолна книга што ќе ни ја блажи душата во мигови на горчина и лутина, на гнев и очај и бес и недорастолкувани духовни болештини, кога недоволни од стореното и достигнатото ќе мавтаме над своите усвитени глави со разулавени раце, налик на суштества разочарани во себе и своите можности. Оваа книга во таквите мигови од кои животот настои да се дистанцира преку интимно дружење со токму вакви книги, веруваме, единствено ќе успева да не смири и пренасочи повторно кон ведрината, бидејќи ќе успева да не убеди и увери дека постоиме затоа што сме постоеле и дека сме за тоа што ќе бидеме токму тоа што веќе претходно сме биле а сега само се доречуваме во тој процес.

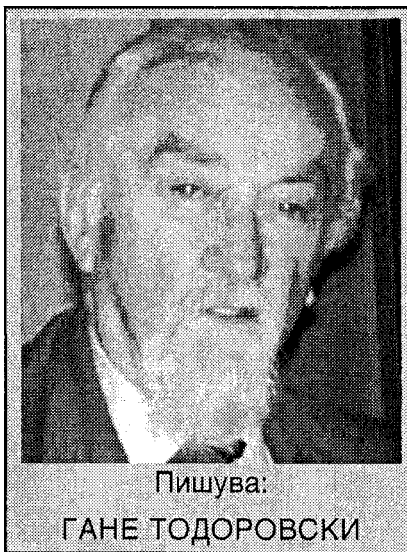
Значи, еве ни книга што ќе не крепи и оснажува, книга што ни ја враќа верата во сопствените сили и можности, книга што ќе ни ги доразбиструва идеалите и занесите и ќе ни ги дешифрира соништата, книга за митот и битот, книга битие и житие, книга рамносилна на евангелие на разумот, книга посестрима на старозаветните и новозаветните верзии на Библијата, книга на земни информации и небески стремежи, книга осмислена како национален катихизис, книга требник, книга советник!

Оваа книга доаѓа за да посведочи дека постои поради нас иако ние постоевме до овој миг и без неа,

очекувајќи ја без престан. Конечно ја дочекавме благодарение на силната вера, убеденост и надеж дека ќе ја дочекаме како национално откровение, без кое не се може понатаму. Светот е буквално бескраен и тој може да не разбере кои сме и што сме благодарение на ваквите блескотни и бликотни самосоопштенија низ кои пулсира силата и логиката на самопочитта и самозаштитата. Затоа и овојпат кој ли ќе знае колкупати веќе досега ќе се доближиме до големиот завет на нашиот драг и неизмерно сакан претходник, охриѓанецот Григор Прличев, чии програмски историски пораки гласаа: "Познај се себеси, почитувај се себеси и варди се себеси!" Оваа книга ги ратификува овие мудри и свети сознајби, тие се првенствено вградени и втиснати како умогледба во оваа книга и токму затоа оваа книга претендира да се извиши во времето што ни доаѓа в пресрет како мудра и света.

По овој ваков силен и развиорен плускот од комплименти

и суперлативи за оваа штотуку објавена чудесна книга чиј благороден автор е: проширен и разнолик состав од гласовити и авторитетни македонозналци и македонољупци, обврзно е да се дорече нешто кое не би смеело да биде пречекорено. Тоа е сознајбата дека е ова, покрај се и бездруго пред се, - книга на наша сенародна обврска. Безбели тоа ќе да е, ќе се досетите најпрвин вие, драги и почитувани присутни, и идни корисници нејзини, па ќе речам и доречам и подвлечам: сознајбата или свеста дека оваа книга во својата концепциско-содржинска конструкција ги обединила двете основни компоненти на нашата национална и државна егзистенција - веродостојноста на сенародната хоризонтала, која се презентира и афирмира преку учеството на впечатливо широк круг автори (комај тристамина!) па се извишува низ сугестивноста на вертикалата на редакцискиот концепт. На овој начин овој проект, како дострел, се престорува во информативен максимум што досега воопшто е објавен за Македонија. Кажувајќи го ова, попатно се присетив, имено дека е потребно

Пишува:

ГАНЕ ТОДОРОВСКИ

да се спомне една важна и значајна коинциденција: точно пред сто години во руската тогашна престолнина Санкт-Петербург излегува од печат книгата "Македонија" од академикот Никодим Кондаков. Постојат бројни искажувања за овој мошне драгоцен научен труд што е резултат на една претенциозна и резултатна мисија на Руската академија на науките (во составот на која, покрај гласовитиот Никодим Кондаков фигурираат уште и П. Н. Милјуков и Петар Лавров, знаменити македонозналци од почетокот на XX век). МЕ излегува од печат токму на стогодишнината од појавата на книгата која е најзин образец! Ќе го омаловажиме ли овој чудасен факт со ноторен македонски премолк. Не е добро тоа да се случи, па еве ја предупредуваме нашата научна јавност за потребата за некои нешта да се проговори во право време. На страниците на МЕ е евидентиран овој важен факт, па тој го илустрира на свој *йосебен* начин неизмерното богатство на книгата на која денес колективно и се радуваме.

Затоа, дајте, обидете се драги идни корисници на МЕ, и да ја сфтите и да ја прифатите нашава согледба и како своја, *неоменливо своја*, затоа што тука негде е суштината на овој неповторлив, единствен во својот вид и високопрестижен чин на разглас на македонологијата и македонофилијата. И за да останеме безупречно јасни, би ја повториле гласно и со неизбежно потребната страст веќе речената согледба: *оваа книга*, т.е. МЕ, *е досега најсестраната и најверодостојна информација за Македонија*. Таа се објавува во право време, на право место и од страна на права адреса - квалификувана, компетентна и безбела авторитетна *шокму йоради овој чин*, национална и државна институција.

Ова широко и вредносно *наше, македонско самосоишћување* предочивме веќе, се потпира врз стабилноста на таканареченото *македонско гледишће*, популарно познато преку од поодамна воведениот во оптек термин македонизам. Имено, МЕ ја обелоденува и ја афирмира конструктивната национална платформа врз која денес се крепи РМ со и во своето мнозинство. Вооружени со вистините на оваа книга многу полесно и многу поелегантно ќе ја демонстрираме и манифестираме својата национална и државна имуно-биолошка резистенција кон сите надворешни и внатрешни одречувачи и оневозможувачи.

Повеќе години ни беа потребни за да се дојде со еден ваков резултат. И, еве, се дојде. Науката не брза. Нема ни зошто, бидејќи секогаш стигнува на време. МЕ на МАНУ излегува во време на обновени, системни и жестоки негации, напори, навреди, понижувања, обвинувања, оневозможувања. Кој ли ќе знае по кој ли пат сме објект на вкрстен оган?

Нашата вина е во тоа што постоиме а тоа ги дразни, разгневува, лути и доведува до бес и ароганција нашите бројни одречувачи. Но, ние веруваме дека овој наш потег - објавување на МЕ, за прв пат во име на официјална и престижна национална и државна институција, ќе успее троа од троа да ги смири инертните наши непромислени и традиционални противници, на кои сме им до денов денешен трн во окото.

Значи, станува збор за резултатен македонски стратешки потег - официјализирање на став и позиција на една национална мисла низ разгрната максимална информација. Разгрнато е македонското гледиште за минатото и за сегашноста а за потребите на иднината. Во оваа проекција бездруго ќе има нови, понови и најновни дополнителни, дотерувања и збогатувања на фактите и коментарите.

Речено е, но не пречи пак да се рече, како неопходно предочување на нештата - МЕ е проект од научна природа во кој фактографијата го има приоритетот а неизбежните и неопходните коментари доаѓаат за да дорасветлат поодделни поими и термини. Проектот е авторско дело на колектив од близу 300 соработници, експерти и познавачи на дисциплини вклучени во експонирање на обмислени и сестрани претстави за една реална вистина. МЕ е дигитална скимка на позицијата - *НИЕ за СЕБЕ*, т. е. македонски поглед на македонската историска ситуација. Ова е книга-умогледба, преку чија диоптрија се гледа сестрано и разјаснето сложениот поим Македонија.

Се чини, редно е во финалето на нашиве кажувачки да издвоиме грст зборови во име на наша заедничка, сестрана и должна благодарност кон академикот Блаже Ристовски, како главен редактор на МЕ. Ваквиот гест бездруго не е само куртоазија наложена поради околноста што токму тој стоеше на чело од бројниот состав на авторскиот колектив што го понесе врз свои плешки огромниот товар од подготовки во составувањето на МЕ. Не ќе да е ни причина ни повод и тоа што тој изнајде доволно сили и недоизарчена интелектуална и етичка енергија во превозмогнување на бројните кризисни моменти во текот на годините низ кои извишуваше постепено висококатницата на македонската мисла, наречена МЕ, туку, нам ни се налага обврска и долг да изустиме гласно длабока благодарност што покрај се (и уште еднаш: покрај се) тој додржа со достоинствен стоицизам како челник на броен одред автори, чиј статус многу често не беше ни условно регулиран, ни дефиниран, ниту пак правно заштитен. Но, она што е најбитно во случајов, и кое треба да се знае во најкоректен вид е околноста, среќната и неспоредлива околност што токму во лицето на академик Блаже Ристовски МЕ го имаше својот моделар и интелекту-

ален заговорник и згора на тоа: катадневниот свој набљудувач и надгледник на стореното, благодарение на што и проектот успешно си го дочека своето финале. Потребно е да се каже и она што пристои во ваквиот чин на промоција, дека најсреќното во збирот на спомнуваните настани е сепак она што не би смеело да изостане во нашиве кажувачки а имено: дека првото име на МЕ, академикот Блаже Ристовски, во буквалната смисла на зборот е несомнено и првото име на македонската народонаука, нејзин најзаслужен неимар, па МЕ, како неспоредлив и врвен јавен триумф на МАНУ, е апсолутно почестена што можеше да се создава под диригентската палка на ваков сестран профил на национален мислител.

Штотуку е објавено *ограѓоцено и раритетно и мошне специфично издание* на двотомникот

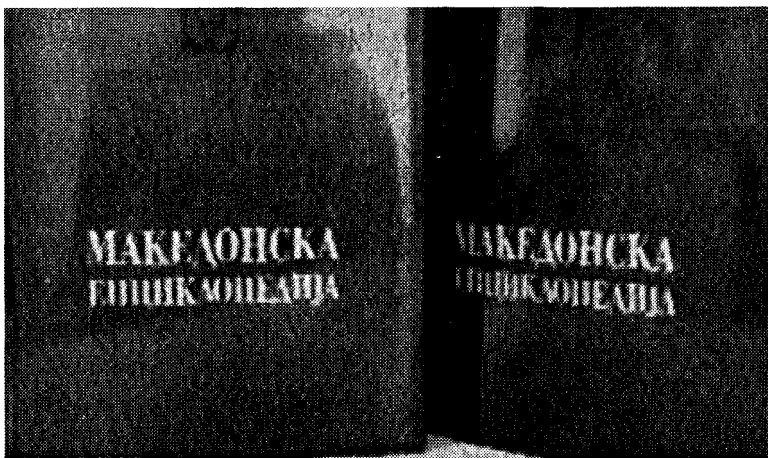
насловен **МАКЕДОНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА**. Со ова свое најново издание МАНУ конечно станува МАНУ. Се здобивме со книга без која очевидно не се може, книга долгоочекувана и еве дочекана, книга неопходна и еве ни ја при рака, книга од впечатлив формат

(21x21) распослана врз 1672 страници, книга претенциозна во својата намера и намена, книга допадлива како естетско обликување, книга што ќе ја утолува интелектуалната жед на љубопитните и темелити посегачи кон светот на проверените знајби, книга што се впрегнала во нафатката да го растајни конечно поимот Македонија, книга што е толкување на нерастолкуваното.

Мигот во кој се појавува пред читателите оваа ризница од факти, оваа витрина на вистини за земјата на која и припаѓаме, бидува збогатен со подарок од исклучиво значење. Ние овојпат, само го допираме низ некакви лимитирани облици на вреднување поимското ткиво на раритетното издание, за кое, уверени сме допрва ќе се пишува и говори. Ние сме, нолес-воленс, ставени во улога на субјекти и објекти, затоа што сме едновремено и оценувачи и оценувани. Бездруго, оваа отежната ситуација не исправа пред неминовноста да изустиме строго одмерени зборови а во која група приоритетот ќе ја има реченицата дека делово не е без недостатоци. Сепак, сознајбата дека ваквите изданија се доречуваат преку

нови поправени и проширени верзии, не охрабрува и крепи во вербата дека набргу по првото издание на МЕ ќе уследат критички одзиви во кои ќе се укаже на пропуштеното и ќе се чујат сугестии и предлози за евентуални дополнителни, исправки, поинакви приоди и интерпретации. Вон секакво сомневање е дека тоа ќе се случи.

Во мигот кога ми соопштија, повиканите, дека ќе треба да кажам и јас нешто - кратко и јасно и по можност умно и допадливо а во рамките на десетина минутки, за појавата на МЕ, веднаш си помислив колај било! Нема проблеми! - бидејќи проблемот или проблемите ги носевме ние, многумината од потесниот и поширокиот состав на редакторите и авторите на оваа ретка и значајна книга. Проблемот е извртен многупати низ мозочните вивки во нашите

глави, матен и недоматен, бистрен и недоразбистрен, цеден и недоцеден, но еве, конечно е резултат, поимски екстракт на Македонија, официјализирана нејзина легитимација, која ќе е ни послужи ако не за слободен влез во вечноста, тогаш барем како

сведоштво дека сме тоа што сме! Претпоставам дека од денес па натаму низ времето нема да има потреба новите христоматовци да се прашуваат што бевме и што сме, ниту пак новите крстемисирковци ќе ни здодеваат со поука дека на нашето требало да гледаме со наши очи! МЕ доаѓа во миг кога оваа нација и другите народи и народности што живеат во неа, оваа држава и оваа образцова надевропски компонирана мултиетничност, конечно и категорично успева да се самосоопшти на аргументиран, принципиелен и научно строг начин. Ваквото самосоопштување, валидно и непорекливо, еве, се случи, па веќе имаме документирано сведоштво (атестат) КОИ СМЕ и ШТО СМЕ. Еве ни документ од научно-публицистичка категорија правно неоспорлив, со арома на аксиома, преку кој ќе не доразбере светот, еве ни документ врз кој никој не ќе може да стави вето.

Ете од ваков аспект јас настојам да го доближам до свеста значењето на двата тома со вкупно толку и толку страници, одредници, редови кои денеска ги разгласуваме како издавачки врвен

дострел, еве ни фундамент врз кој ќе се елаборира низ времињата идни и престојни смислата на нашето постоење.

Во кој и да е ден да се сместеше оваа наша денешна церемонија наречена промоција на МЕ, ќе мораше таа да соопшти дека се случува нешто по-необично, не толку често и знајно, нешто ретко, имено, дека афирмираме одреден културен и научен раритет како вредност, или подобро речено: успеваме да согладаме согледлива вредност, како историски раритет, бидејќи денот во кој МЕ влегува во јавен оптек не ќе може да остане штогоде ден, туку претставува културен настан од прв ред, кој неизбежно и неодложно треба да го пресметнеме и поздравиме со ставениот еднозбор **Ч е с т и т о !**

МЕ е како љубовна творба, т.е. како облик на тржество на интелектот рожба на колективен чин, благороднички чин и мажествен учинок, возвишена објава на душата на една нација и комплетна фактографска информација за една државна институција. Благодарение на ова благодарение на

фактот дека МЕ претставува универзално помагало преку кое нашата колективна движба низ времето ја добива потребната регулација, таа станува придобивка која обврзува.

Сите корисници на овој чудотворен извор на светлината да успеат молневито да сфатат дека можат веќе да општат со магијата на македонскиот колективен еднозбор. Низ оваа книга, која ја нарекуваме *раритетина и усиеина* (резултатна) а сега и додаваме епитет на *ајирактивна вијрина на македонскиот духовен универзум*, очевидно ќе забележат ефикасноста на националната диоптрија, ќе се подосвежи виталитетот на нашата историска меморија и поимски ќе се разбистри мотивиката на нашата интегрална егзистенција. Ја воведуваме во нашиве, кажувачки синтагмата македонски универзум и таа не е само богат отворен коп на информации, туку станува наврапито и буквално мобилен центар како советувалиште во акцијата за доос-

мислување на роднокрајниот амбиент. Токму така, МЕ од денешниов ден е општодостапна препорака со чија припомош индивидуалната и колективната ориентација ќе имаат полза. И пак да посегнеме кон фигуративна реч: МЕ ќе придобие набргу димензии и функција на национален компас.

Веднаш по ова треба да следи заклучокот дека сепак и сепак: ние сме една од повеќето задоцнети нации во европскиот цивилизациски круг па со оглед на тоа не треба да не збунува мунсата што недобронамерните наши негатори и одречувачи од географското опкружје и од кај и да било, дека и овојпат сме тие што доцнат пак!? МЕ се јавува од печат 65 години по АСНОМ (2.VIII.1944) и 18 го-

БЛАЖЕ РИСТОВСКИ

дини по почетокот на периодот на независноста (8.IX.1991). Веројатно спори сме и затоа спорни. Многушто ни тежи како товар на пропуштено. Нашето општество се развива низ забрзан развој и со огромни напори за надомест (компензација) на пропуштеното, па доцнењето не би требало никого да збунува. Точно е дека помеѓу 1945 и 1949 година, низ една неполна квинквенија од време се здобивме со буквар, правопис, азбука и универзитет и бевме пример за неверојатно и несфатливо брз надомест. Сепак, не ќе беше можно во тој склоп од години да ја сместиме и МЕ! Логиката на брзиот развој не го допушташе тоа. Оттука, нека да звучи како што звучи, наше е да речеме дека МЕ се појавува во право време, по неполни или недовршени седум децении слободен и разгрнат национален и државен развој, во услови при кои општествениот развој го овозможи тоа.